

Augustin om biskop Ambrosius og allegorisk bibellæsning

Augustin (354-430) hører til oldkirkens betydeligste teologer. I hans selvbiografiske værk 'Bekendelser' (Confessiones) beretter han om den åndelige og intellektuelle udvikling, der førte ham til kristendommen. Værket indeholder således en række af Augustins teologiske overvejelser angående centrale aspekter af den kristne lære.

[Jeg besluttede] at vende mig til de hellige skrifter og undersøge, hvordan de var. Og se, jeg får da øje på noget, som ikke kan forstås af de hoffærdige¹ og ikke er klart for børnene, men som i begyndelsen er uanseligt for så, efterhånden som man skrider frem, at vise sig ophøjet og indhyllet i hemmeligheder. Dengang var jeg ikke i stand til at trænge ind heri eller bøje min nakke for at følge med på dets vej. For når jeg dengang beskæftigede mig med skriften, tænkte jeg ikke om den, som jeg nu taler, men den syntes mig uværdig til at blive sammenlignet med Tullius² fornemme stil. Min indbildskhed forkastede dens form, og mit blik trængte ikke ind i dens indre. Den var dog bestemt til at vokse med de små, men jeg holdt mig for god til at være lille, og svulmende af stolthed troede jeg at være stor. [...]

Jeg kom til Milano til biskop Ambrosius,³ der vidt og bredt var kendt som en af de bedste mænd, din fromme tjener, hvis veltalenhed dengang så frugtbart uddelte din hvedes fedme, oliens glæde og vinens rene opløftelse til dit folk. Uden selv at erkende det førtes jeg af dig til ham, for at jeg ved ham erkendende kunne føres til dig. Af den Guds mand blev jeg modtaget faderligt, og som en sand tilsynsmand viste han mine anliggender velvillig interesse. Og jeg begyndte at holde af ham, i begyndelsen ganske vist ikke som en sandhedens lærer, da jeg fuldstændig havde mistet håbet om at kunne finde sandheden i din kirke, men som en mand, der var venlig imod mig. Jeg hørte ham flittigt, når han talte til folket, dog ikke med den rette hensigt, men ligesom for at undersøge, om hans veltalenhed svarede til sit ry eller strømmede med større eller mindre kraft, end den havde ord for. [...]

Jeg var imidlertid mere optaget af at lytte til hans måde at tale på end at tilegne mig, hvad han sagde (denne ørkesløse interesse havde jeg endnu tilbage, selvom jeg havde opgivet troen på, at der for mennesket var en vej til dig). Alligevel trængte sammen med ordene, som jeg værdsatte, også selve sagen, som jeg overså, ind i min sjæl. For jeg kunne ikke holde dem adskilt. Og når jeg åbnede mit hjerte for at tilegne mig hans fuldendte udtryksform, så fulgte med ind, hvor sandt det, han sagde, var, dog kun lidt efter lidt. For første gang begyndte jeg at forstå, at det også var noget, der kunne forsvares, og jeg, som ikke havde ment, man kunne sige noget til fordel for den katolske tro mod manikæernes⁴ angreb på, den, fandt det nu ikke længere udfordrende at gøre den gældende. [...]

Imidlertid hørte jeg ham hver søndag med stor klarhed prædike sandhedens ord for folket; og mere og mere bekræftedes det for mig, at alle de problemer, som disse vore bedragere med snedig bagtalelse havde indviklet de hellige bøger i, kunne opløses. Der lærte jeg også, at det, at

¹ Hoffærdige: hovmodige

² Tullius: dvs. Den romerske statsmand og forfatter Cicero (Marcus Tullius Cicero), hvis stil og sandhedssøgen Augustin var en stor beundrer af.

³ Ambrosius af Milano (ca. 340 – 397).

⁴ Manikæerne: manikæismen var en gnostisk religiøs retning, som Augustin i sine tidlige år havde været tiltrukket af.

mennesket af dig er skabt i dit billede, af dine åndelige børn, som du⁵ med den katolske kirke som moder har genfødt ved din nåde, ikke forstås således, at de tror eller tænker, at du selv er begrænset af det menneskelige legemes form; selv om jeg på den anden side ikke havde blot den svageste eller dunkleste anelse om, hvordan man kunne tale om en åndelig substans, så var
5 jeg dog glad ved beskæmmet at måtte erkende, at det ikke var den katolske, jeg så mange år havde råbt op imod, men kødelige tankers fantasier. Så meget mere udfordrende og ugudelig havde jeg været ved anklagende at påstå, hvad jeg, om jeg havde prøvet at søge, burde have lært var anderledes. Men du, der er så ophøjet og så nær, så skjult og så nærværende, du har ikke lemmer af forskellig størrelse, men du er overalt helt, aldrig bundet til noget sted. Du er på
10 ingen måde det samme som denne legemlige form, og dog har du skabt mennesket i dit billede, mennesket, der fra hoved til fod er bundet til stedet.

Da jeg altså ikke vidste, hvori dette dit billede kunne bestå, bankede jeg på og prøvede på at gøre mig klart, hvordan det skulle tros, i stedet for udfordrende at gøre indsigelse mod, at det blev troet. For den bekymring, der fyldte min søgen efter hvilken vished, jeg skulle fastholde, gnavede des stærkere i mig, jo mere jeg skammede mig over så længe at have ladet mig føre
15 bag lyset og bedrage med løftet om vished og derfor barnligt ivrig så meget at have snakket op om usikre ting som noget, der stod fast. At de var falske, blev mig først senere klart. Men sikkert var det, at de var usikre, men af mig blev betragtet som sikre, dengang jeg med blind liden-skab anklagede din katolske kirke, der, bortset fra at jeg ikke kendte dens læres sandhed, i alt fald ikke lærte, hvad jeg så hårdt anklagede den for.

Dette var en omvæltning for mig, så dyb, at jeg vendte om, og jeg glædede mig, min Gud, over at kirken, din enbårnes ene legeme, i hvilken Kristi navn blev indgivet mig som barn, ikke kendte til barnagtige tåbeligheder og heller ikke i sin sande lære var sådan, at den sammentrængte dig, alle tings skaber, på et sted i rummet, der omend stort og vidtstrakt dog var begrænset af
25 et menneskeligt legemes form.

Jeg glædede mig også over, at lovens og profeternes gamle skrifter ikke blev fremstillede for mig, som om, jeg skulle læse dem med det øje, hvormed jeg tidligere fandt dem meningsløse, når jeg hævdede, at dine hellige havde en sådan opfattelse, som de aldrig havde haft. Og jeg var glad, når jeg hørte Ambrosius i sine prædikener for folket, som indprentede han en vigtig regel,
30 ofte gentage ordene: "Bogstavet dræber, men ånden levendegør." Når han således åndeligt hævdede det mystiske slør, der dækkede den bogstavelige forståelses urimelighed, havde jeg ingen grund til at tage anstød af, hvad han sagde, selv om jeg endnu ikke vidste, om det også var sandt. [...]

Selv om denne min tro snart var stærkere, snart svagere, så har jeg dog altid troet, såvel at du
35 er til, og at du har omsorg for os, også selv om jeg ikke vidste, hvad jeg skulle tænke om din substans, eller hvilken vej, der førte til dig eller tilbage til dig. Da jeg deraf nu forstod, at vi er for svage til at finde sandheden alene ved hjælp af fornuftens klarhed, og at den hellige skrifts autoritet derfor er os en uundværlig hjælp, begyndte jeg også at tro, at, du ingenlunde ville have givet denne skrift en så ophøjet autoritet over hele jorden, om du ikke havde villet både at vi
40 ved den skal tro på dig og ved den søge dig. De uklarheder i skriften, jeg tidligere havde taget anstød af, henførte jeg nu, efter at have hørt sandsynlige udlægninger af den, til det hellige indholds dybde. Og dens autoritet syntes mig des værdigere til ærbødigt og hellig tro derved, at den

⁵ Du: Augustin henvender sig til Gud

på en gang var tilgængelig for alle, der ville læse den, og samtidig ved sin dybere mening bevarede sin hemmeligheds ophøjethed; med åbne ord og et ydmygt sprog indbyder den alle, men øver deres tanke, hvis hjerter ikke er letfærdige, således at den med åben favn modtager alle, men ad den snævre vej drager de få til dig — som dog er mange flere, end om den ikke havde

5 udmærket sig ved sin høje autoritet eller ikke i sin hellige og ydmyge favn haft plads til skarere. Sådanne overvejelser var i mine tanker, og du var mig nær; jeg sukkede, og du hørte mig; jeg var tvivlrådig, og du styrede mig; jeg vandrede ad verdens brede vej, men du forlod mig ikke.

10

Confessiones 3.5; 5.13-14; 6.3-5: H. Haar: *Kirkehistoriske læsestykker*, 2. udg., Kbh. (1921) s. 49, J. Pedersen: *Augustin*, Kbh. (1965) s.44f., 46-50.